

יד
מהר"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
נח
מרחשון ה'תשע"ה ב'שכ"ו
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

שאלה חמורה שהובאה לעיון והכרעת מרן שליט"א בעניין ביטול קידושי אשה מחמת קירבת אחד מעדי הקידושין לחתן, והבעל מסרב לתת גט. שקלא וטריא בנושא עדי קידושין, ומסקנת מרן שליט"א להלכה למעשה. דין עדים קרובים שנתמנו על-ידי הקהל לכל עדות שבעיר. המקדש בפני עד אחד. ביאור שתי תשובות למהרי"ץ בשו"ת פעו"צ בענייני קידושין. עדות שבטלה מקצתה, בטלה כולה. האם קידושין חלים כאשר החתן והכלה לא ראו את העדים. איזה עדים פסולים מן התורה, ואז אינה צריכה גט. אם לא אמר מקודשת "לי". עדיף שהחתן יאמר רק "אתם עדי" בלי להוסיף "ולא אחר".

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול יהודי תימן – 058-7020222
קול הלשון – 03-6171031
מספר השיעור במערכת קול הלשון – 402
מספר השיעור בדיסקים – 277

השיעור מוקדש לעילוי נשמת
רבי שלום בן שמעון גמאל [גמליאל] ז"ל,
נדבת נכדו ידידנו ה"ה מורן נסים הי"ו.
תהי נשמת המנוח צרורה בצרור החיים, אכ"ר.

השיעור מוקדש לעילוי נשמת
 רבי שלום בן שמעון גמאל [גמליאל] ז"ל,
 נדבת נכדו ידידנו ה"ה מורן נסים הי"ו.
 תהי נשמת המנוח צרורה בצרור החיים, אכ"ר.

הגיעה לפנינו שאלה חמורה וקשה, בענייני
 קידושין. דהיינו, ישנו צורך לבטל את
 הקידושין, בכדי שלא יהיה בעתיד חשש
 ממזרות.

מעשה שהיה, כך היה. לפני עשרים וחמש שנה,
 או שלושים שנה בערך, נשא יוסף בן שמעון את
 דינה בת יעקב, בארץ תימן. כיום, האשה
 נמצאת בארץ ישראל, והבעל נשאר בתימן.
 אינו רוצה לבוא לא"י, ואינו מוכן לתת גט. הוא
 לא מגיע לא"י, כיון שאם היא תתלונן עליו,
 ישימו אותו במעצר, ויכריחו אותו לתת גט,
 והוא איננו מוכן בשום אופן לפטור אותה בגט.
 ישנה כאן בעיני קשה וחמורה, עניין של עיגון.
 הם חיו ביחד כעשר שנים בערך, אבל כל הזמן
 הם היו בקטטות ובמריבות, עד שבסוף הם
 נפרדו, וכבר כחמש עשרה שנה אינם ביחד.
 [אח"כ נודע לי ביתר דיוק, כי הם פרודים כבר
 עשרים שנה, משנת התשנ"ה]. יש להם שתי
 ילדות, אשר כבר התחתנו.

ישבו תלמידי חכמים, ומצאו אפשרות של
 פתרון. אחד מעדי הקידושין, הוא בן דודו של
 חתן. א"כ, כיון שאחד העדים הוא פסול,
 ממילא הקידושין התבטלו. כי יוצא שאינה
 נחשבת אשת-איש. הם קידשו בעדים פסולים,
 אם כן הקידושין האלו פסולים, ולא צריך גט.

התקבלה על כך עדות במושב בית דין, והם
 כותבים כך, במותב תלתא כחדא הוינא, ואתא
 לקדמנא סלימאן בן סאלם וכו', ואישר בפנינו
 שהוא היה עד בחופה וקידושין של יוסף בן
 שמעון, עם דינה בת יעקב, הכלה, אי אפשר
 להגיד את שמותם האמיתיים, והוא היה בן דוד
 של-חתן, וזאת לאחר האיום והגיזום כדת. וכך
 אמר בפנינו, שהוא עם העד השני החתום

בכתובה, היו ממונים מטעם הקהל להיות
 עדים בכל החופות והקידושין הנעשים בעיר.
 זאת בעיני נוספת. ושברך כלל היו העדים
 קרובים, בחופות שלהם. כולם היו קרובים זה
 לזה, והם לא ידעו הלכות עדות. כל זה נעשה
 בא' בשבת ג' סיון שנת תשע"א לפרט קטן,
 והכל שריר ובריר ונכון ואמת וקיים.
 על החתום, נאם יעקב בן סעדיה עובד, ועוד
 שני אנשים שאינני מכירם. את הרב עובד, הנני
 מכיר, מזמן שהיה מוסר שיעורי-תורה אצל
 העולים החדשים, בשכונת אושיות שבעיר
 רחובות ת"ו.

ישנה כאן בעיני נוספת, שעליה נדבר בהמשך
 בעז"ה. בזמן האחרון, בעשרות שנים האחרונות
 בתימן, כיון שכבר כולם עלו לא"י, ונשארו שם
 רק מעטים, וגם לא נותרו שם תלמידי חכמים
 גדולים, ורובם היו קרובי משפחות, א"כ היה
 קשה להשיג עדים כשרים. לכן הם החליטו, כי
 ימנו אנשים קבועים, אשר יהיו העדים, וכיון
 שהם מקבלים אותם עליהם, א"כ אפילו שהם
 פסולים מצד קרבת משפחה, אבל כיון שהקהל
 מינה אותם, שהם יהיו העדים, ואך ורק הם, א"כ
 הם כשרים ואפילו לקרוביהם. כך הם חשבו.
 ואחד המקרים, היה המקרה שלנו.

כאשר הגיע עניין זה לפני בית דין בארה"ב,
 בעיר ניו-יארק. אינני מכירם, כתוב כאן
 ישיבת רבינו יצחק אלחנן, והם כתבו כך,
 במותב תלתא כחדא הוינא, ואתיא לקדמנא
 האשה פלונית בת פלוני, אשר נישאת בתימן
 בעיר מדר לפלוני אלמוני, שעדיין הוא נמצא
 תימן. והנה העתק מן הכתובה נמצא לפנינו,
 תאריך הנישואין בארבעה בשבת, חודש
 אלול, לפני כעשרים וחמש שנה. וזה כעשר
 שנים שהם אינם חיים ביחד, והציעו לבעל
 כמה הצעות לתת גט לאשתו, אבל הוא סירב
 לתת גט. כעת היא נמצאת כאן, בניו יורק,
 והבעל עודנו בתימן, והוא עומד בסירובו. והנה
 התברר, שעד אחד החתום על הכתובה, הינו
 בן דוד מצד אביו [ועיי' לקמן ד"ה בסופו] לבעל

שערי יצחק – השיעור השבועי

העניין מסובך מאד, כיון שמעורבים בכך הרבה משפחות, ואפילו המושלים המקומיים – ערביים – בתימן, ענייני כבוד וממון, ועוד סכסוכים רבים ושונים, ואי אפשר לפתור את הבעיני. משהו שאינו בגדר הנורמלי, ישנם סכסוכים קטטות ומריבות בלי סוף, העניין אינו ניתן לפתרון, וחייבים למצוא פתח היתר, אם אפשר, על פי ההלכה. כי הוא וכל בני משפחתו מתעקשים מאד שלא תקבל גט, בכל אופן שבעולם.

ביסוד העניין, ישנה שאלה אשר כבר נשאלה לפני מהרי"ץ זיע"א, לפני כ-250 שנה, ומהרי"ץ כותב על כך בשו"ת פעולת צדיק וחלק א' סימן ב' כדלקמן, בסדר ויבא יעקב שלם, באו אנשים מזקני ישראל מעיר גחאף ועיר אלצאלע לשאול את פיננו, על אודות המנהג אשר נהגו בקצת מקומות חדשים מקרוב באו, לקדש את האשה בעדים קרובים. ואמרו שהסכימו ביניהם למנות אנשים ידועים לכל ענייניהם, וכשרים אפי' לקרוביהם.

ומטו בה, 'מטו' היינו מלשון הטיה, או נטייה, תלוי אם הטי"ת דגושה או רפויה ואכמ"ל. הכוונה 'הגיעו בה', מאיפה הגיע להם הרעיון הזה? מהא דכתב מרן הש"ע סי' ל"ג סעיף י"ח, בחושן המשפט ישנה הלכה, וז"ל, אם הקהל מינו עדים ותיקנו שלא ישוה שום עדות זולתם, כשרים להעיר אפי' לקרוביהם, כיון שקיבלום עליהם ע"כ. באו אנשים מזקני ישראל, מהמקומות האלה שהוא מזכיר, אלו מקומות בדרום תימן, לשאול את מהרי"ץ ובית דינו, מה לעשות? האם הדבר נכון, או שלא? דהיינו, הם הסכימו, וכנראה הדבר היה כבר במשך כמה שנים, בדיוק אותו הסיפור כמו בנ"ד, החליטו למנות אנשים ידועים, לא כתוב כמה אנשים, אבל מסתבר שהם לא היו רק שני עדים, אלא מינו כמה אנשים, כיון שמסתמא לא כולם ירצו את העדים הללו, להעיד על הלואות או מכירות וקניינים וכדומה, וגם לא תמיד הם נמצאים, לכן מינו חמשה או עשרה אנשים,

האשה. נעשתה גביית עדות מהעד בא"י, זהו מה שקראנו מקודם, ע"י בית דין, והעיד בפניהם שהוא אכן בן-דוד לבעל הנז"ל, הוא גם היה העד בקידושין, וגם שהוא היה עם העד השני הממונים מטעם הקהל לעדים, בכל החופות והקידושין בעירם. ועדות זו העיד הבן-דוד בפני בי"ד, ביום ג' בסיון, שנה זו. והנה, כפי מה שמבואר בפוסקים, היה עד אחד מהם קרוב או פסול, ו'עדות שבטלה מקצתה, בטלה כולה'. ישנם כאן שני עדים, אבל אחד מהם הוא פסול, א"כ כיון שבטל העד האחד, אזי גם העד השני מתבטל. וכבר הכריעו גדולי הדור, דלא אמרינן 'אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות' אלא כשיודע שהיה פיסול בקידושין, אבל בנדון דידן סמך הבעל על הקידושין. הרי ישנו חשש, כי אולי אח"כ הוא יבעל לשם קידושין, במקום הקידושין הרגילים, שהרי האשה מתקדשת גם בביאה. אבל בנ"ד, הוא חושב שהקידושין הם בסדר, ממילא אין לו סיבה לעשות זאת. אכן, אם הקידושין לא היו בסדר, אם ידוע שאינם בסדר, אזי אומרים כי 'אין אדם עושה וכו', אבל כיון שהוא חשב כי הם כשרים, בודאי הוא לא גמר ובעל לשם קידושין. הלכך, הם כתבו פסק דין, שריא אתתא להינשא לכל גבר דתצבי, ואפילו לכהן. שהקידושין הנ"ל, פסולים מעיקרם.

על זה באנו על החתום, יום שני י"ח סיון התשע"א, והכל שריר וכו' וקיים. נאם צבי בן הרב ר' אלימלך שכטר, ועוד שני רבנים. אינני מכירם, גם לא את הראשון, אבל עכ"פ ניכר שהם תלמידי חכמים.

בסופו של-דבר, הם הגיעו אלי, בחוה"מ סוכות שעבר, עם פסק-דין נוסף של בית דין תל אביב דלקמן בהמשך, וברצונם שגם אני אצטרף לפסק דינם. כיון שמשפחת החתן, מערערים על כך, מפחידים אותה ואומרים לה, כי אם תתחתני, הילדים שלך יהיו ממזרים. ומצד הבעל, שתשב כך עד שילבין ראשה, ובשום אופן בעולם הוא לא יתן גט.

ובכל נושא בעיר, כאשר ירצו איזה עדות לכל דבר ועניין, רק האנשים הללו יהיו העדים, וא"כ הם כשרים אפילו לקרוביהם.

הרי ישנו דין, כי אם האדם אומר 'נאמן עלי אבא שיהיה עד', אפילו שהאב פסול לעדות, הוא יכול להיות עד. המדובר הוא על העדים, וק"ו לגבי דיינים, כגון 'שלושה רועי בקר', אפילו שהם פסולים, אבל אם הוא אמר כי הוא מקבל אותם עליו, אפילו שהם עמי הארצות, וכן קרובי משפחה פסולים, אם הוא מקבל אותם עליו, ועושה על כך קניין ומתחייב על כך, אזי הדבר מהני. א"כ בשאלה שנשאל מהרי"ץ, החליטו והסכימו גדולי אותם הערים, כי כך יהיה במקומותיהם. ועדות אחרת, לא תתקבל. אם מישהו יעשה קידושין בפני עדים אחרים, הדבר אינו תופס, אפילו שיהיו הכשרים ביותר שבעולם.

כותב מהרי"ץ על כך, דבר איום ונורא, ושגו ברואה פקו פליליה, דלא זו הדרך ולא זו העיר. זהו פסוק בספר ישעיה וכו', וזו, שָׁגוּ בְּרֵאָה פָּקוּ פְּלִילִיָּה. 'שגו ברואה' היינו, טעיתם במה שראיתם. חשבתם שהבנתם את ההלכה הזאת, אבל הדבר איננו נכון. כמו"כ נכשלתם בדין. לא דנתם דין אמת, מלשון וְנָתַן בְּפִלְלִים וּשְׁמוֹת כ"א, כ"ב. 'פקו פליליה' היינו, כשלוך בדין.

ממשיך ואומר מהרי"ץ, ואין זה כוונת הרא"ש, מאריה דהאיי שמעתא וכו', הוא מאריך על כך, שזאת טעות, כיון שהדבר לא נאמר על דיני גטין וקידושין, אלא רק על ענייני הסכמות ותקנות והקדשות. אבל בענייני גטין וקידושין, חס ושלום, אין דבר כזה. ואפילו ישנם האומרים, כי גם בדיני ממונות, הדבר אינו מועיל. דהיינו, אם תהיה תביעת ממון, הדבר אינו עד כדי כך, שהם יוכלו להיות עדים. וכפי שמצויין כאן בהערה, ישנה מחלוקת בעניין זה. א"כ הכי הרבה, לגבי דיני ממונות, ניתן לעשות דבר כזה. אבל לגבי דיני גטין וקידושין, הדבר אינו עוזר לכולי עלמא.

ואם כן קם דינא, דתקנה זו לקדש בקרובים, אינה כלום, וטעות הוא בידם. ומי שקידש בקרובים, צריך לחזור ולקדש מחדש בפני שני עדים כשרים. ובין שיהו העדים פסולים מדאורייתא, או מדרבנן, הדין שוה בכולם, שצריך לחזור ולקדשה שנית בעדים כשרים שאין בהם שום דופי, כמבואר בהרמב"ם ע"ה פ"ד הל"ו מהלכות אישות, והש"ע סימן מ"ב סעיף ה'. כך ההלכה ברמב"ם ובשו"ע אבן העזר, שאם קידשו בעדים פסולים, אזי הדבר תלוי. אם הם פסולים רק מדרבנן, דהיינו שהקירבה שלהם היא רק מדרבנן, אזי צריכים לחזור ולקדש, אם רצונו בכך. ואם אינו רוצה, אזי כיון שסוף סוף מדאורייתא העדים הם כשרים, הוא צריך לתת גט, ובכך היא תהיה מותרת לעלמא. ובדין זה יש חילוק, אם העדים פסולים מדאורייתא, ואין המקדש רוצה לקיים, אינן קדושין, ואפי' גט אינה צריכה. דהיינו, אם המקדש אינו רוצה בקידושין, מצידו שיתבטלו הנישואין, והעדים הם פסולים מן התורה, אזי הקידושין אינן קידושין, וממילא אפילו גט אינה צריכה, כיון שלא תפסו כלל הקידושין. ובפסולי עדות דרבנן, כיון שמן התורה הדבר אכן תופס, או בעדים שהם ספק פסולי תורה, אם לא רצה לקיים, צריכה גט מספק.

בדברים הללו, קבע לנו מהרי"ץ את היסוד, בנדון דידן. כיון שלכאורה בנ"ד, העדות פסולה מן התורה, שהרי הוא בן דודו. הרי את פסול הקרובים מן התורה, לומדים מן הפסוק, לא יומתו אבות על בנים, ובנים לא יומתו על אבות, איש בחטאו יומתו (דברים כ"ד, ט"ז), אומרת הגמ' במסכת סנהדרין בפרק זה בורר ודף כ"ח ע"א, מכאן למדנו, שעדות שלשני בשני, היא פסולה. דהיינו, הרי ישנו 'ראשון בראשון', ו'שני בשני', ו'שלישי בשלישי'. א"כ, לא יומתו אבות על בנים, אם בא הכתוב לומר, שהאדם נתפס רק על חטאו שלו, הרי הדבר כבר כתוב בסיפא, 'איש בחטאו יומת'. אלא הדבר בא ללמד, כי לא יומתו אבות בעדות בנים. 'ובנים לא יומתו', בעדות אבות.

שערי יצחק – השיעור השבועי

אלא בעדים כשרים. דגזירת הכתוב הוא, שאין דבר שבערוה פחות משנים. וכך כתב בחוט המשולש, דבר שבערוה אין תקנה אלא רק בעדים כשרים. וכן כתב הרשב"ש, הציבור אינם יכולים לעשות תקנה זו אלא בממון, ואע"ג דאמרין כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש, ואפקיעינהו רבנן לקידושין מיניה. זהו כלל, המובא בכמה מקומות בש"ס. הרי אנו אומרים בנוסח הקידושין, 'כדת משה וישראל'. 'דת משה' היינו, משה רבינו, וזהו מן התורה. 'וישראל' היינו, חכמי ישראל, כיון שדיני הקידושין, תלויים בדעתם. כל חתן אומר זאת בעצמו, כי הוא מקדש על דעת החכמים. ממילא, אולי היה יכול להיות, כי אפקיעינהו רבנן לקידושין מיניה. אלא, היינו דוקא בהפקעה, אבל בקיומי, לא עבדי רבנן תקנתא. המדובר הוא רק, לגבי ביטול הקידושין, אבל אם ברצונך לקיים ע"כ את הקידושין, אין דבר כזה. וזה ברור. אי אפשר לומר דשוויינהו רבנן קידושין, דכיון דליכא קידושין, ליכא דעת רבנן. ולא מצאנו שום חולק בדבר הזה.

אם-כן בנ"ד יוצא לכאורה, כי הדבר ברור, שכיון שאחד העדים היה קרוב, אמנם העד השני לא היה קרוב, אבל כיון שאחד מהם היה קרוב, אם כן התבטלה עדותו, וממילא לכאורה מתבטלת גם עדותו של השני.

אמנם, גם דבר זה, איננו פשוט כלל. כיון שישנה שאלה, מה הדין במי שמקדש רק בעד אחד? האם הקידושין תופסים, או שלא? בנידון דידן, היו שני עדים, ואחד מהם נפסל. אבל המקדש בעד אחד בלבד, ואין המדובר שהוא קידש בפני מישוהו אחר נוסף במקום אחר, אלא שקידש רק בפני אותו עד אחד.

הגמרא במסכת קידושין [דף ס"ה ע"ב] דנה בכך ואומרת, המקדש בעד אחד וכו', אין חוששין לקידושין. לאחר מכן הגמ' מביאה כך, מאי הוי עלה? רב כהנא אמר, אין חוששין לקידושין.

ממילא, אם ישנם שני אחים, ראובן ושמעון, ויש להם שני בנים, אזי ראובן ושמעון הם 'ראשון בראשון', והאחד אינו יכול להעיד על השני. והבנים שלהם, הם 'שני בשני', וגם זה הוא פיסול מן התורה. אח"כ יש 'שלישי בשלישי', ויש 'רביעי ברביעי'. לגבי 'רביעי ברביעי', בודאי שמכשירים, חוץ מדעת רבינו תם, הפוסל זאת. ולגבי 'חמישי בחמישי', לפי כל הדעות, שהקירבה היא רחוקה, וכבר לא מתייחסים לכך.

לגבי עדות 'שלישי בראשון', אנחנו מכשירים זאת, כפי דעת הרמב"ם ופ"ג מעדות הלכה ד"ו, אעפ"י שרבינו תם פוסל זאת, ומרן השו"ע מביא זאת בשם 'יש אומרים'. 'שלישי בראשון' היינו, עדות הנכד, עם אח סבו. אנחנו מכשירים זאת הלכה למעשה, והפוסקים האחרים הם פוסלים זאת. אבל כך היא דעת הרמב"ם, ומרן בשו"ע בהלכות עדות ב'סתם'.

בכל אופן, בנדון דידן, לכאורה הפיסול הוא לכולי עלמא, כיון שזהו 'שני בשני'. ועל סמך זאת הם התירו, שהיא יכולה להינשא, ואפילו לכהן.

ההלכה הזאת שמהרי"ץ קבע כאן, זהו דבר המוסכם. דהיינו, מה שכתוב בשו"ע, כי אם קיבלו עדים קרובים, הדבר אינו תופס לגבי גטין וקידושין. לא מצאנו שום חולק בכך. ואדרבה, ישנם רבים המסכימים לכך.

באוצר הפוסקים וכרך י"א סימן מ"ב סעיף ה' אות ב', הביאו את תשובת מהרי"ץ הנ"ל בתמצית כפי דרכם, וכך הם כותבים, בעיר שתיקנו למנות עדים מיוחדים לכל ענייניהם וכו', בפעולת צדיק סימן ב' כתב וכו', הם מביאים את דברי מהרי"ץ דלעיל, ובסוף הם כותבים כך, בתשב"ץ לאחר שהעלה שמהני תקנת הציבור לקבל עדות של-קרובים, כתב, מיהו אי אפשר בתקנה זו אלא בדבר שבממון. אבל בדבר שהוא בערוה, בגטין וקידושין, אין תקנה

רב פפא אמר, חוששין לקדושין. ישנה מחלוקת בדבר, ולהלכה למעשה פוסקים הרמב"ם והשו"ע, כמעט כל הפוסקים סוברים כך, כי אין חוששין לקידושין. חוץ מהסמ"ג בשם הרא"ם, זהו רבי אליעזר ממיץ, אשר חושש לדעת רב פפא, ולדעתו אכן צריך גט. מרן לא מעלה זאת בשו"ע, אבל הרמ"א מביא זאת, והוא כותב כי לכן אין להקל, אלא במקום עיגון.

אולם מהרי"ץ זיע"א, לא חשש לכך, והוא פסק כי אפשר להקל, אפילו בלי עיגון. ישנה תשובת מהרי"ץ אחרת על כך וח"א סימן ט"ז, היתה בפניו שאלה כזאת, שאלה, יורונו רבותינו, דהיינו, שאלו כך את בית דינו של מהרי"ץ, באדם שגירש אשתו, ואח"כ בא אחר וקידשה בשוה כסף על ידי שני עדים, אחד קרוב ואחד רחוק, וכשנדע הדבר לבעלה הראשון שגירשה, עמד ונתקוטט עם המקדש, וביקש הראשון להחזירה. אמנם הראשון גירש אותה, אבל לאחר מכן, כאשר בא מישהו אחר ורצה לקדשה, הבעל הראשון לא הסכים, כיון שדעתו היתה לקדשה בחזרה, לאחר שגירשה. א"כ הוא בא ורב עם מי שרצה לקדשה. ונסתפק לנו, אם צריכה גט מהאחרון מספק, ואם מותרת לחזור לראשון.

עונה להם מהרי"ץ כך, תשובה, הדבר מפורש בב"י בסוף סימן מ"ב וז"ל, כתב רבי ירוחם בשם הר"מ, המקדש בפני שני עדים, והאחד מהם קרוב, מתירים אותה לינשא לכתחלה עכ"ל. וכ"כ רמ"א שם, סעיף ב'. ואין חולק בזה. וא"כ, אינה צריכה גט. ואם נתן לה גט מחסרון ידיעה, אפי' הכי לא נאסרה לראשון, דקרא כתיבי ז'הלכה והיתה, וזו לא היתה הוייתה ביד איש אחר. ואתם שלום. אומר מהרי"ץ, כי כיון שבקידושי השני, עד אחד היה קרוב, מובא ברבינו ירוחם, כי הקידושין לא תפסו, ומתירין אותה להינשא לכתחילה, ואין חושש בזה. בעז"ה עוד נחזור לכך בהמשך, בלי נדר.

אם כן בענייננו, לכאורה היא יכולה להינשא, אפילו מבלי שתקבל גט, כיון שהדבר התברר כך.

אבל עדיין, בהמשך התשובה הקודמת שהזכרנו לעיל [ח"א סימן ב'] מהרי"ץ דן בכך, כי אולי הדבר איננו כ"כ פשוט. דהיינו, נכון שהאחד מהעדים הוא קרוב, והעדויות שלו פוסלת את העד השני הכשר, הדבר אפילו אינו בגדר שישנו כאן רק עד אחד, ישנו צד כי אולי אפילו זה פחות מעד אחד, כיון שהעד הקרוב פסל את העד השני. כלומר, זה אינו כפי שאם קידש בעד אחד, שם אולי ישנו מקום לדון בכך, לפי דעת הסמ"ג. אבל כאשר המדובר שישנם שני עדים, ואחד מהם הוא קרוב, אזי הוא פוסל גם את העד השני.

אולם מאידך, הרי באותו המקום, היו בציבור אנשים אחרים נוספים, וחלקם כשרים לעדות. א"כ, אולי עדותם תתפוס? הרי ישנם כאן אנשים אחרים, אשר יכולים להעיד, כי היו פה קידושין. והם עדים כשרים, אשר אינם קרובים או פסולים.

דן על כך מהרי"ץ בהמשך התשובה, וז"ל, ואם נפשך לומר, שתתקיים עדות הקידושין הראשונים בשאר הקהל, שכאן היו ושם נמצאו בשעת הקידושין וכשרים להעיד. אומר מהרי"ץ, לא, כיון שלא נתכוונו מעיקרא להעיד, אין זה כלום, כיון דמעיקרא תקינו בנייהו שלא ישוה שום עדות זולתם. למרות כל הציבור הנמצא שם, אפילו אם היו שם אלף אנשים, אולם כיון שקבעתם כי רק אלה יהיו העדים, והאנשים האחרים אינם עדים, א"כ יוצא כי אף אחד מן הנמצאים כאן, אינו מתכוין להעיד. כיון שהם יודעים, שלוקחים רק את האנשים הללו, בתורת העדים. ולכן, אפילו אם העדים יהיו קרובים, הם מכשירים אותם, כיון שהאחרים בעצם לא באו בשביל להעיד.

שערי יצחק – השיעור השבועי

והכלה רואים את העדים. אולם צריכים להוסיף, כי לאו דוקא אם הם רואים ממש, אלא מספיק שהם יודעים זאת. לכן מזכירים את שמות העדים, בכדי שהחתן והכלה ידעו, כי נמצאים כאן שני עדים, פלוני ופלוני הם העדים. אנחנו גם נוהגים – לא כולם, אבל אני מהנוהגים כך – לתת לעדים לטעום מכוס הקידושין, לאחר שהחתן טועם, גם הם טועמים, בכדי לחזק את ההיכר והידיעה שישנם כאן עדים.

שאלה מהקהל: ישנה עדיפות שהחתן והכלה יראו את העדים?

תשובת מרן שליט"א: יכול להיות, כי ישנה עדיפות. כך לשון הפוסקים, 'ראו'. אבל בשע"ה [ואהע"ז סי' ר"ו דף צ"ט בעיני יצחק אות ק"צ] הבאתי, כי לא מצאנו מי שאומר, שצריך זאת בדוקא. למרות שבלשון הפוסקים כתוב לשון 'לראות', אבל ישנן הרבה ראיות שמספיק אם הם יודעים שישנם כאן עדים, גם מבלי לראותם. כי מישוהו טען, הרי הכלה מכוסה, א"כ איך היא תראה את העדים.

שאלה מהקהל: אבל היא הרי היתה בחדר אחר?

תשובת מרן שליט"א: אכן בתימן יש מקומות שנהגו שהיא היתה בחדר אחר, אבל העדים היו מתקרבים.

בכל אופן, הכלה אכן היתה רואה את העדים. דהיינו, אמנם הפנים שלה היו מכוסות, אבל זה לא שהיא איננה רואה, אלא שהיא רואה ואינה נראית. היא יכולה לראות. לכן, הכי טוב אם היא תראה אותם, אבל בעצם מספיק רק שהיא תדע מכך. בשע"ה הבאנו הרבה ראיות לעניין זה, וישנו רק מישוהו אחד אשר מערער על כך, וכבר השבנו עליו.

שאלה מהקהל: לכאורה יש עצה לפתור את הבעיית של עדים נוספים בלתי כשרים, שאמר הרב מקודם, בלי להגיד אתם עדי "ולא אחר", אלא שיגיד החתן או הרב, כי שני אלה יהיו

אבל מהרי"ץ, לא כ"כ נשאר עם הסברא הזאת. הוא אומר, לא, בסדר, אכן כך זה לפי מה שהם חושבים. אבל לפי האמת, הם אינם צודקים. לפי האמת, בדיני גטין וקידושין, העדים הללו אינם מתקבלים, הדבר אינו תופס, שתהיה עדות אפילו לקרובים, אם כן כיון שהדבר הזה התבטל, אם כן לכאורה עדיין ישנו מקום להגיד, שתתקיים העדות בשאר.

לכן הוא בא ואומר, כי עכ"פ במקרה שבאו לשאול אז את מהרי"ץ עליו, במקרה הפרטי הזה שהוא דן עליו, ישנו עניין אחר. לכאורה, מקודם הוא דיבר באופן כללי, אבל נראה כי אותם זקני ישראל שבאו לשאול עליו, מובן מדבריו כעת כי זה היה איזה מקרה שנתחדש הנוגע להלכה למעשה, ולכן באו רק עתה. ומהרי"ץ אומר כי מכל מקום במקרה הזה אשר אני דן עליו כעת, אין בעיני. אלא שמטעם אחר נראה דאין יכולים להעיד, לפי מה שסיפרו הנז"ל דבמעשה זה היו הכשרים מחוץ לחדר, ושני העדים הפסולים והמקדש לבדם נכנסו לחדר אצל הכלה לתת לה הקידושין, והאחרים מבחוץ עומדים. וא"כ אינו כלום, דהא קי"ל דצריכים המקדש והמתקדשת לראות העדים. אבל אם אינם נראים, או לו או לה, לא הוו קידושין, אפי' ראו אותם שנים מהחלון. כמ"ש מר"ן הש"ע סי' מ"ב ס"ג, והוא מהריב"ש מי' רס"ו, והרשב"א ושאר פוסקים. דהיינו, במקרה שלפנינו, גם אם אני אדון אולי ישנו מקום לצרף ולקחת את האנשים הנוספים שהיו שם בתורת עדים כשרים, אבל במקרה שבפנינו, אף אחד לא ראה את הקידושין, כיון שהכלה היתה בחדר אחר, אשר נכנסו אליו רק החתן עם העדים, והאנשים האחרים נשארו בחוץ. כלומר, אף אחד לא ראה את הקידושין, רק אותם אלה הקרובים, ראו את הקידושין. אם כן, הם בעצמם פסולים, והאנשים האחרים לא ראו את הקידושין.

דרך אגב, זאת הלכה שחשוב לדעת אותה, כי הקידושין אינם חלים, אלא רק כאשר החתן

עדים, וכן כל מי שראוי להעיד. ע"ז אין נכללים בכך הקרובים והפסולים שבציבור הנוכחים.

תשובת מרן שליט"א: לכאורה אולי זה רעיון טוב. ואכן בספר הנישואין כהלכתם [פ"ח סעיף ו' דף ר"ל] מובא כי ישנם מ"מסדרי קידושין" שנהגו לומר "כל הכשרים להעיד יהיו עדי קידושין" [דעת זקנים לבעלי התוספות דברים י"ז ו', בניין ציון סי' קנ"ז, קובץ שומר ציון סי' נ"ט, וחוסן ישועות על קיצור ש"ע סי' קמ"ז]. ולדעתם עדיף זה מייחוד שני עדים בלבד, כי שמא שני העדים שמייחדים פסולים הם. אבל כשמזמינים את כל הכשרים – על כל פנים ימצאו בין הציבור שנים כשרים, וגם אין כאן חשש של צירוף עד קרוב או פסול – שהרי הוציאו את הפסולים מכלל העדות [בניין ציון ושומר ציון הנ"ל]. אולם יש מי שכתב שלא נכון לעשות כן, מפני שאם מזמין את כל הכשרים – אין הקידושין מתקיימים אלא דוקא כשכל האנשים הנוכחים הכשרים לעדות רואים את מעשה הקידושין, ואילו יחסר אחד מהם – יש לחוש לביטול הקידושין [שו"ת מהר"מ ש"ק הנ"ל].

שאלה מהקהל: כיון שהבעל אינו לפנינו להשמיע דבריו, אולי נחוש שמא עיניה נתנה באחר, וא"כ אינה דוברת אמת? תשובת מרן שליט"א: אינה חשודה על כך. והרי כבר ט"ז שנה היא נותרה גלמודה לבדה, מתגוללת בצערה ומבוכתה.

נחזור לעניינינו. לא אקרא את כל תשובת מהרי"ץ הנ"ל, כיון שישנה כאן עמקות רבה, ועוד כל מיני צדדים, וחובק כמה סוגיות בש"ס ובפוסקים. אלא אומר רק את התשובה העיקרית, אשר אנו רוצים לדבר עליה, ושהיא תהיה 'נפקא מינה' לגבי הנושא שלנו.

אח"כ אומר מהרי"ץ, אולי בכל זאת, גם האנשים האחרים מבחון, הציצו וראו את הקידושין, ואפילו יונח שהכשרים ראו הקדושין, ונראו למקדש ולמתקדשת, גם אם

נניח שכך היה הסיפור, אפי' הכי אין עדותם כלום. מטעם המלך הרב בית שמואל ז"ל בסי' מ"ב ס"ק ט' וז"ל, ובאמת אף שכשרים ראו ג"כ הקידושין, מ"מ לא מהני, מאחר שהעדים שהיו אצל הקידושין הם פסולים, אז הוי כאלו היה הקידושין בלא עדים, ולא מהני מה שראו עדים אחרים, יעו"ש באורך. עדות הכשרים, אינה עוזרת, כיון שהעדים שהיו כאן, היו עדים פסולים.

ממשיך מהרי"ץ ומביא את דעת מהרש"ך, זהו רבינו שלמה כהן, מחכמי סאלוניקי, וכדברי הרב ז"ל, הובא ג"כ בספר מהרש"ך ע"ה ח"א סי' כ"ה בתשובת שאלה באורך, וכתב שם וז"ל, כל זה ראיתי ונתון אל ליבי בעניין זה וכו' ואח"כ מצאתי בספר הרב הגדול מוהרר"י י' לב ז"ל בסי' ק"א, שמצא תשובה אחת מרב אחד גדול בדורו וז"ל, ששאלת על עניין הקידושין, שייחדו ב' עדים והעדים היו פסולים, נראה דכיון דייחדו עדים אלו והם פסולים, פשיטא דקידושין אלו לא הוו קידושין. אע"ג דהקדושין נעשו לפני המון, והיו שם הרבה עדים כשרים, ואיכא למימר תתקיים בשאר, כדאי' באשר"י פרק יש נוחלין ובפ"ק דמכות. שאני התם, דלא ייחדו עדים פסולים. אבל הכא, כיון דייחדו עדים פסולים, א"כ היתה כוונתם, דהעדים שייחדו יהיו עדים, ולא אחרים. דהיינו, הרי בדרך כלל, בציבור הנמצאים על יד החתן והכלה, ישנם אנשים שהם קרובים. א"כ, עדות שבטלה מקצתה, בטלה כולה. כלומר, אמנם הבאנו שני עדים כשרים, אבל ישנם שם גם אנשים הפסולים לעדות. א"כ, כיצד העדות כשירה? אלא התשובה היא, דכיון שייחדת כאן שני עדים, והם עדים כשרים, א"כ לא מתחשבים באחרים הנמצאים שם.

אכן, אם העדות היתה באופן סתמי, לא אמרו מי הם העדים, אלא עשו את הקידושין בפני מאה אנשים, אזי ישנה בעיני, כיון שחלקם הם קרובים. ואפילו אם תביא חמשים עדים שהם

שערי יצחק – השיעור השבועי

אתה אומר זאת במפורש, 'זלא אחר', אזי אתה פוסל ומוריד את כולם מעניין העדות, ואז הדבר הוא חמור. לכן, עדיף להשאיר זאת באופן סתום, וכאשר אתה אומר 'אתם עדי', הדבר לכשעצמו אומר, כי לא מתחשבים באחרים, אם העדים לא ייפסלו.

בכל אופן אומר מהרש"ך, ומהרי"ץ מסכים לסברתו, כי כפי שכאשר ישנם שני עדים כשרים, אינני אומר שהעדים הפסולים מזיקים לעדות. כיון שהעדים הם כשרים, לא איכפת לי מכך שישנם כאן עדים הפסולים, הדבר אינו פוסל את עדות הכשרים. א"כ אותו הדבר הוא גם בהיפך, אם העדים האלה פסולים, הדבר אינו פוסל את העדות של כשרים. כמו שכאשר ישנם שני עדים הכשרים, לא מזיק לי עדות הפסולים, ה"ה כאשר יש לי שני עדים הפסולים, אזי הכשרים אינם מצטרפים אליהם.

וז"ל שם, בראותי תשובה זאת, מהרי"ץ מביא כאן את המשך תשובת מהרש"ך, אורו עיני ושמח ליבי, שכוונתי לדעת הרב הגדול הנזכר בעל התשובה הנזכרת, לדמות ולומר, דכי היכי דהזמנת וייחוד העדים כשרים סגי לקיים העדות, אע"פ שנצטרפו עדים פסולים בהדייהו, לאו כל כמינייהו לבטל העדות. הכי נמי בהזמנת וייחוד עדים פסולים, נמי נתבטל העדות, אע"ג דאיכא הרבה כשרים בהדייהו, ולא אמרינן תתקיים בשאר. ומסיק, דאין לחוש לקידושין שנעשו בפניהם, יעו"ש באורך. וא"כ עלה בידנו מהמחובר, דקידושין דבנדון דידן לא הוו קידושין, וצריכין לחזור ולקדש שנית. כפי שבכל חתונה, ישנם שני עדים שהם כשרים, והפסולים אינם מעלים ואינם מורידים, אותו הדבר בנושא שלנו, כיון שהעדים האלה שמינו אותם הם פסולים, לא לוקחים בחשבון את שאר האנשים שהיו שם, אפילו שהם כשרים.

כשרים, אבל כיון שישנם גם חמשים עדים פסולים, אזי הדבר פוסל את כל העדות. אולם בנ"ד, כיון שייחדת שני עדים, והחתן אמר להם 'אתם עדי', או שהרב המקדש אמר להם, 'אתם תהיו העדים', א"כ בכך פסלת את כל האחרים, שהם לא יוכלו להיות עדים.

ישנם ראשי ישיבות שליט"א, האומרים לחתן לומר לעדים, 'אתם עדי ולא אחר'. אולם אנחנו, איננו כ"כ בעד הנוסח הזה. אבותינו לא נהגו כך, וגם הם גופא, דהיינו אצל האשכנזים, לא כולם נוהגים כך. חלקם נוהגים כך, וחלקם לא נוהגים כך. הנוהגים כך, עושים זאת על פי דברי 'קצות החושן' ו'אבני מילואים', אשר הם חוששים לכך, לפסול בפירוש את האחרים. לכן הם אומרים, 'אתם עדי, ולא אחר'. אולם אנחנו מעדיפים, שלא להגיד את המלים, 'זלא אחר'. כיון שלפעמים, לאחר החתונה מתברר פתאום, כי אחד העדים היה פסול. לא שמו לב, שיש בו איזה פיסול, או מצד קירבה משפחתית, או מצד בעיא בענייני ממון, או כל פיסול אשר לא שמו לב אליו, או שלא ידעו אותו מראש, כגון אם הוא מסתכל בדברים שאסור להסתכל בהם, ועוד דברים רבים הפוסלים עדות לקידושין. פתאום מתברר, כי העד הוא פסול. א"כ מה יהיה?

לפי דבריהם, כיון שלקחת רק את העדים הללו, ופסלת את העדים האחרים, שהרי אמרת 'אתם עדי ולא אחר', ממילא אף אחד אינו יכול להעיד, אלא רק השנים האלה, ואחד מהם הוא פסול, אזי נהיתה בעיא חמורה. לכן אנחנו מעדיפים, שלא להגיד 'זלא אחר'. אלא, תשתדל לקחת עדים הכשרים בתכלית הכשרות, ואם יתברר אח"כ, או אם ישנו חשש, כי אולי אחד מהם הוא פסול, אזי ישנם האומרים שאפשר לצרף את האחרים. דהיינו, אנחנו לוקחים זאת בחשבון, שיהיה אפשר לצרף עדים אחרים. אמנם למעשה, כאשר אנחנו אומרים 'אתם עדי', זהו כביכול אמרנו 'זלא אחר', אבל לא במפורש. כלומר, אם

יש עוד פרט בתשובת מהרי"ץ, הנוגע ג"כ לנדון דידן, ולכן נביא גם אותו וז"ל, גם אין להסתפק ולומר, דאפשר שנתייחד בפני העדים, ונתכוון לשם קידושין, ולא הוי בעילתו בעילת זנות. דלא אמרינן כן, אלא דוקא היכא בידע שקידושיו הראשונים לא הוו קדושין. אבל הכא אדרבה היו סוברים שהקידושין הוו קידושין גמורים, וא"כ לא אמרינן אדם יודע וכו' ע"כ, וציין לכמה פוסקים שכתבו כן.

ובעניינינו גדולה מזו, נתברר והוכח שלא היתה שום בעילה מעולם, אף שנולדו לה ממנו שתי בנות, וד"ל.

בהמשך כותב מהרי"ץ זיע"א, ובנים שנולדו להם כבר בני בני, כשרים ויורשים את אביהם, דהוי כבנו לכל דבר, עיין בשו"ע סי' ד'.

הדבר נוגע גם לשאלה שבפנינו, כיון שיש להם שתי ילדות. אין בהם בעיא של ממזרות חס ושלום, אפילו שאנו מבטלים את הקידושין. הכי הרבה, יהיה להם דין בנים של פנויה, דהיינו בלי שנעשו קידושין, אבל אינם ממזרים. אולי יש עניין של לא רצוי וכו', אבל אין בהם פסול ממזרות. והוא מציין את השו"ע באהע"ז סימן ד', וכוונתו למה שכתוב שם בסעיף כ"ז, והדבר פשוט.

למסקנא אומר מהרי"ץ בסוף, הכלל העולה, דצריכין לקדש שנית בפרוטה, בעדים כשרים, כדין וכהלכה. וא"צ לברך ברכת אירוסין ונישואין פעם שנית. במקרה שלהם, שבאו לשאול עליו, שהקידושין היו בעדים קרובים, כל הקידושין שעשו עד היום, התבטלו. וצריכים לקדש בחזרה, בעדים כשרים. ולא צריך לברך בפעם השנייה, את ברכת האירוסין והנישואין. כך מהרי"ץ מביא מן הפוסקים, אולם לא כ"כ ברור מהו הטעם.

לפי מה שעיינתי באחרונים, הם אומרים, כי אפילו שבעצם הקידושין התבטלו, אבל כיון ש'ברכות אינן מעכבות', לכן כיון שכבר בירכנו, אזי כעת הקידושין יהיו בלי ברכה. הגם שהדבר הזה אינו מובן כל כך, כיון שעכשיו עושים הכל מחדש. אבל ראיתי, כי הרדב"ז אומר סברא בכך, כיון שכעת זהו לא זמן השמחה. דהיינו, בשעת הקידושין הראשונים, אז היה זמן השמחה. אולם כעת, רק עושים את הקידושין, בכדי להשלים את מה שחסר, א"כ זהו אינו זמן השמחה, ולכן לא צריכים לברך וכו'. גם זה צריך עיון, אבל זה נושא בפני עצמו. והבנים בניו, הנולדים כבר, כשרים לכל דבר. ואלהי הצבאות ינחנו במעגלי צדק.

ואשר ימרה לבלתי שמוע לחזור הקידושין, להוי בסילוא דלא מבע דמא. וה' הטוב יכפר בעד, על שגיאה גדולה הנעשית בישראל כזאת. כך היה בזמנם, כאשר היה השלטון של תורה. מהרי"ץ אומר, כי מי שלא ישמע, מי שלא יקבלו את פסק הדין הזה, 'לְהוֹי בְּסִילְוֹא דְלֹא מִבְּע דְמָא'. דהיינו, קוץ שלא מוציא דם. כלומר, הם יהיו בנידוי וחרם ושמ"תא.

ישנה תשובה אחרת [מובאת בנוה צדיק על שו"ת פעו"צ אות י"א], שמהרי"ץ כתב זאת שם בסגנון אחר, ואשר ימרה לבלתי שמוע אל כל הכתוב בפסק זה דברי אלד"ים חיים, הננו שולחים אליו בלחישת ונשיכת נח"ש רח"ל. ראשי תיבות נח"ש, נידוי חרם שמתא. שמתא היינו, 'שם מיתה'. דהיינו, על ידי זה ייגרם לו מיתה, חס ושלום. אינני יודע אם הכוונה היא למיתה גשמית, או מיתה מבחינה רוחנית, אבל זהו קוץ, שאינו מוציא דם. כי הַדָּם הוּא הַנְּפֶשׁ [דברים י"ב, כ"ג]. ישנו קוץ שהוא דוקר ודוקר, אבל אינו מוציא דם. הקוץ כבר הזיק לו, אפילו מבלי להוציא את הדם. 'שם מיתה', רח"ל. אולי ישנם כאלה הגורסים, 'שם מיתה', בצירי. אבל לפי מה שהמפרשים אומרים, כגון הערוך, וכן רש"י אומר [במועד קטן דף י"ז ע"א], שם תהא מיתתו. א"כ צ"ל 'שם מיתה', בקמץ, ולא 'שם מיתה'.

שערי יצחק – השיעור השבועי

בכל העניינים שבקהילה, עדותו כשרה. אמנם אני לא הסכמת, אבל מאחר שהוא אבי החתן, הוא הקובע. בחתונה של בני עם אחות החתן, מנעתי עד זה. לאור האמור עולה ברור, כי אחד העדים הינו פסול.

ביררתי את הנושא הזה, עם אחד הרבנים שליט"א, שהיה שם בתימן, האם נכון הדבר? וכיצד היה הדבר? והוא אמר לי, כי אכן היו שלוש או ארבע חתונות כאלה, אשר נעשו עם עדים קרובים, מלבד חתונות נוספות שהם לא היו קרובים להם, ובסופו של דבר כולם או חלקם חזרו על הקידושין, לאחר שנתברר להם כי הדבר הוא טעות. אמנם היו שלוש או ארבע פעמים, שעשו חתונות עם עדים קרובים, אבל לאחר שהעדים ראו שלא משלמים להם כסף, א"כ הם החליטו, כי מה יצא להם מכך? בשביל מה להם הטירחא הזאת? לא שילמו להם כסף, כי חשבו שהעדות היתה תמורת שכר. הנוטל שכר להעיד, עדותו בטילה, לכן הם הפסיקו להעיד, ונתבטל הדבר.

א"כ שניהם צודקים, אכן היו כמה חתונות כאלה, אבל לא מדוייק לומר כי כולם היו כך. חלקם היו כך, וחלק אחרת. אבי הכלה הוא תלמיד-חכם, רק שלצערינו, הוא זקן ששכח תלמודו, מרוב צרות שעברו על ראשו. היום הוא כבן שמונים שנה. ה' ברוך הוא יאריך ימיו בטוב ושנותיו בנעימים. הוא אומר, אני לא רציתי זאת, התנגדתי לכך, אבל לא שמעו בקולי. ובחתונה של בני, לקחתי עד אחר.

בסופו של דבר, הבנתי מה קרה, ממה נובע כל הויכוח ביניהם? העניין הוא, כי האם והאחות, עשו חילופין. דהיינו, האם התחתן עם אחותו של-שני, מבלי לשלם מוהר. הרי בתימן, משלמים הרבה כסף, בתורת מוהר לאבי הכלה. אבל במקרה הזה, לא שילמו מוהר, כיון שהם החליפו, אח של-זה עם אחותו של-זה. א"כ, כיון שהדבר נעשה חנם אין כסף, הם הפסידו את הכסף, לכן בשום אופן אינם מוכנים כעת לתת גט וכו'. אמנם יש עוד סיבות נוספות.

השאלה שאנו מדברים עליה, הגיעה לפני בית הדין הרבני בעיר תל אביב ותיק מספר 930819/1, והם כתבו כך, פסק דין. המבקשת נישאה בתימן בהיותה בגיל 12, כפי שנהגו שם באותה העת. לדבריה סבלה ממנו רבות, היתה בורחת ממנו, ולאחר שהיו מתערבים בני המשפחה היתה חוזרת. התנהלו במשך שנים כך החיים, עד שלא יכלה יותר לסבול, וברחה ממנו. 15 שנה אינם ביחד. ביקשו ממנו לתת גט, תמיד הוא הביע התנגדות וכו'. כל האמור אנחנו שומעים מפי המבקשת, ללא נוכחות הבעל. אין לנו ידיעה ישירה מפיו, אם זה נכון וכו'. היא מבקשת שבית הדין יתן לה פסק דין, שמתיר לה להינשא, ללא צורך בקבלת הגט.

לצורך מתן פסק דין, על בית הדין להזמין את הבעל, לשמוע מה בפיו, ולחקור את העד, ולברר שאכן הוא פסול. בית הדין ניסה בכל דרך אפשרית להודיע לבעל, להזמין לתת תגובתו, והכל היה ללא הצלחה.

נקבע מועד, הופיע העד ואמר, אני הייתי עד בחופת פלוני אלמוני, והוא אכן בן דוד החתן. הוא והעד השני, ממונים מטעם הקהל, לשמש בכל החתונות שנעשים בעיר. המבקשת אומרת, כי זה לא מדוייק. הרבה חתונות נעשו שם, לא על ידי העדים האלה. גם שבוע לפני החתונה שלי, התקיימה חתונה של-אחות של-חתן, ואבא של-חתן התנגד לעד הזה, בטענה שהוא קרוב-משפחה והוא פסול, ולכן הוא לא היה עד.

נודע לבית הדין, שאבי המבקשת, דהיינו אב האשה הזאת, המבקשת את ביטול הקידושין, נמצא בארץ ישראל. ביקשו להזמין לשמוע את דבריו, נקבע מועד לשמוע את דבריו, הופיע, אמר הבה שלי התחתנה בתימן בגיל 13, עד הקידושין אכן היה בן דוד של-חתן. בזמן הקידושין לחשתי באזנו של-אבי החתן, עפ"י ההלכה העד הזה פסול. אבל הוא השיב לי, מאחר וקיבלו אותו ואת העד השני להעיד

רק עד אחד כשר, אז אין עיגון גדול מזה, ואז מתירין. אבל לא להתיר אשת איש, אם אפשר לסדר גט, לא מתירים בלי גט וכו'.

בסופו של דבר הם כותבים, בנדון דידן, לדברי העד ואבי המבקשת, הם קיבלו את העדים בקידושין להיות עדים, והעד לא ידע שיש כאן פיסול, הוא חשב שלפי ההלכה רק העדים האלה הם כשרים, אז אם כן יש עדות של עד אחד שכשר. אבל אם נמצא בין המוזמנים אנשים שלא קרובי משפחה, לפי דעת מהר"י וי"ל, אז כיון שהוא ייחד את אלה, דעתו רק על אלה בלבד, ולא על אחרים. וכן כתב מהרש"ך וכו', ובשו"ת נאמן שמואל. אבל החוות יאיר חולק על זה, ודעתו שאף שייחדו עדים, אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול, כל שיש בין המוזמנים עדים כשרים, הקידושין כשרים.

אבל בנדון דידן לדעת בית הדין, מאחר שכל הקהילה יודעת, שרק אלו הם העדים שקיבלו עליהם, אין שום עד חושב להיות עד. ואף לדעת החוות יאיר, אין סומכים על שום אחד מהמוזמנים, ממילא הקידושין לא תפסו.

הם נכנסו כאן לשאלה, שמהרי"ץ דן עליה, אולי ניקח את העדים אחרים. והם אומרים, כי נראה להם, שמאחר וכל הקהילה יודעת, כי רק אלה הם העדים, אם כן הדבר לא תופס. זאת הסברא שמהרי"ץ כתב בהתחלה, אבל בסוף הוא חזר בו. אינני יודע אם הוא חזר בו לגמרי, אלא כיון שבלאו הכי היו לו צדדים אחרים. הוא כותב, שלא צריכים להיכנס לנושא הזה, אין לנו צריכים לזה כלל, דהיינו היה מקום לומר שתקיים העדות. אבל אצלם הדבר פשוט, שהעדות לא תתקיים בכך.

אכן מה שהם כתבו, זאת סברא גדולה. כי כיון שכולם חושבים שרק העדים האלה הם העדים, א"כ אין לך אתם עדי ולא אחר' גדול מזה. כולם יודעים, כי רק אלה הם העדים. נודע לי עכ"פ שבמקרה זה רוב הנוכחים היו קרובי החתן והכלה, ואף המקדש היה אבי החתן.

העיקר הוא, כי הבי"ד הנ"ל כתב פס"ד, אשר חתומים עליו שלושה דיינים, הרב נסים בן שמעון אב"ד, הרב אפרים כהן, והרב זבדיה כהן, בתאריך ח' בשבט ה'תשע"ד, והם כותבים כך, עלינו לברר חמשה דברים. א' כאשר נמצא אחד העדים קרוב או פסול, האם זה פוסל את כל העדות, או נחשב קידש בפני עד אחד. ב' אם העד השני לא ידע שעד זה פסול, אם בכל זאת העדות כולה פסולה. ג' אם יש לחשוש שבעל לשם קידושין. ד' בנדון דידן שידע שהעד פסול, אם יש לחשוש. ה' יש חזקת אשת איש שהיה על המבקשת מיום הנישואין.

הם כותבים כך, הלכה ברורה, שני בשני פסולים, הוא בן דוד של חתן. האם העדות הזאת פוסלת גם את העד הכשר, הם מביאים את ההלכה באבן העזר סימן מ"ב סעיף ב', המקדש בעד אחד, אינם קידושין. וגם הרמ"א שכתב שיש להחמיר, הוסיף וכתב שבמקום עיגון ודוחק יש לסמוך על דברי המקילים. מאחר ולפי דעת מרן, זה לא הוי קידושין, והרמ"א כותב רק במקום עיגון, בנידון דידן אין לך עיגון גדול מזה.

מה הדין לגבי אם קידש בפני שנים, ואחד מהם קרוב או פסול, הם מביאים פה את שו"ת בית יוסף סי' ב', ואת רבינו ירוחם שהבאנו מקודם, ושער אשר קובו אבן העזר סי' ל"א, כבר נודע המבוכה גדולה, במקדש בעד אחד אם הוי קידושין וכו', אבל הסכימו כל האחרונים שלא לחשוש לסברת הסמ"ג. כיון שאחד מהם קרוב או פסול, אין כאן קידושין כלל וכו'.

בזמנינו מה שמקובל אצל הפוסקים במקרים כאלה, אם נמצא אחד העדים פסול, נחשב כמקדש שלא בעדים. אם הנדון כאשר מכשירים ממזרות, דהיינו, ח"ו ישנן בעיות של ממזרות, והם מוצאים שהעד האחד בקידושין היה פסול, דהיינו אם אשה התחתנה עם מישהו אחר, ובעצם היא עדיין היתה אשת איש, וילדה, אם כן יוצא שהוא יהיה ממזר. וכיון שיש

שערי יצחק – השיעור השבועי

בנים, ובנים לא יומתו על אבות, אומרת הגמרא שם, אם אינו עניין לקרובי האב, תנהו עניין לקרובי האם. כנראה הרמב"ם סובר, כי אכן כך היא הדרשה, אבל זהו רק מדרבנן, ולא מדאורייתא. דהיינו, זאת רק אסמכתא. בכל אופן, הרמב"ם כותב, כי קרובים מצד האם, פסולים מדרבנן. א"כ בנ"ד, הרי אינם הבנים של־אחים, אלא שאחד מהם, הוא קרוב מצד האם. דהיינו, אם העד, ואבי החתן, הם אחים. א"כ בעצם, ישנו כאן צד, שזהו קירבה מצד האם.

ישנם כאלה הטוענים, כך סובר המבי"ט, בספרו קרית ספר על הרמב"ם, כי גם דבר זה, נחשב כקירבה מצד האב. כיון שבעצם, הקירבה מתחילה מן האב. דהיינו, הרי אבי החתן ואם העד, הם בני אב אחד, א"כ הקירבה מתחילה מצד האב, לכן גם זה נחשב קירבת האב. כך סובר המבי"ט, בדעת הרמב"ם. אבל רבים אינם מסכימים עמו. וא"כ, יש לנו כאן נידון, מן הצד הזה.

ישנה על כך תשובה בשו"ת רב פעלים וחלק ב', אבן העזר סימן ה', והוא כותב באמצע התשובה כך, אתם חושבים דקורבת האם שזכר הרמב"ם הכשרים מן התורה, איירי דוקא בכגון שני אחים מאם אחת, וכל אחד מהם נולד מאב אחד, אשר אמם ילדה בן אחד מראובן ובן אחד משמעון, אבל בן ראובן ובן של דינה חשובים קורבת האב, כיון דראובן ודינה נולדו מאב אחד. ותמהני על מעלתכם, איך החלטתם דבר זה בדעתכם בפשיטות, שאפילו ספק לא נסתפקתם בו. והלא אתם רואים דכמה גדולי עולם, הרמב"ן והרשב"א והרב המגיד ועוד כמה גדולים ראשונים ואחרונים, שהשיבו על הרמב"ם בדבר זה. מוכרח דכולהו רבנן סברי, בדעת הרמב"ם שכתב, קרובי האם כשרים מן התורה, היינו אפילו קורבת בן ראובן ובן דינה אחות ראובן. דאם הם מפרשים כאשר חשבתם, תו ליכא השגה שהשיגו על הרמב"ם ז"ל בד"ז וכו'. והן

בהמשך הם מביאים בקצרה את דברי מהרי"ן בשו"ת פעו"צ, ובסופו של־דבר הם כותבים למסקנא כך, התברר ללא כל ספק, שאחד העדים הוא פסול, הוא קרוב שני בשני לחתן, לא דרך חיתון. ברצונם להגיד, שזהו פיסול מדאורייתא, לא דרך נישואין, אלא קירבה משפחתית ממש, ואין כל פקפוק על פסלותו.

למעלה מזה, הם כתבו מה הפיסול שלו, מה בדיוק הקירבה המשפחתית, שני העדים אחד, אחד העדים בקידושין הוא שני בשני לחתן, אב החתן ואבי האם של־עד, הם אחים. תכף נדבר על כך.

ומצד שני, אין שום אפשרות לקבל גט מהבעל שנמצא בתימן, והוא מצהיר שלא יתן לה גט עד שהיא תזקין. ובמיוחד לאור הדברים שנאמרו בפנינו, שהוא אמר כי קיבל צוואה מאביו, שלא יתן לה גט. ברור הדבר, שהוא לא יעבור על 'מצות' אביו, וברור שאין לך עיגון גדול מזה.

לאור האמור, יש להגיע למסקנא, שהקידושין היו פסולים, וכאילו קידש שלא בעדים, והמבקשת מותרת להינשא לעלמא. ניתן ביום ח' בשבט התשע"ד. דהיינו, לפני כעשרה חדשים.

כפי שאמרנו עד עכשיו, גם אנחנו חושבים כך. אבל כיון שהדברים אינם כל־כך 'חלקים', ע"כ אנו צריכים לברר שני דברים.

ראשית, האם אכן העד הזה, פסול מן התורה? הדבר אינו כ"כ פשוט. הרי כידוע, דעת הרמב"ם [פ"ג מעדות הלכה א'] היא, כי רק עדים הקרובים מן האב, פסולים מן התורה. אולם אם הקירבה היא מצד האם, הם פסולים רק מדרבנן, כיון שנאמר, 'לא יומתו אבות על בנים, ובנים לא יומתו על אבות'. אמנם הגמ' במס' סנהדרין דורשת, כי גם קירבה מצד האם, פוסלת. אפילו שכתוב בפסוק 'אבות', אבל כיון שכתוב פעמיים 'אבות', 'לא יומתו אבות על

בכל אופן, בנ"ד יוצא, כי בסופו של דבר, יש לנו אמנם הרבה צדדים שזהו פיסול מדאורייתא, אך ישנם כאלה אשר אינם מסכימים לכך.

לכן חשבתי, כי מטעם זה, ומעוד סיבות, צריכים לחפש כאן, צד נוסף להיתר.

התברר לנו, כי לגבי העד השני, אמנם הוא לא קרוב־משפחה, אבל שיש לו פיסול מצד אחר. בעונותינו הרבים, הוא מוסר. מסר יחיד ורבים, ועוד עניינים קשים. דהיינו, כבר עשרות שנים הוא מוסר לשלטונות, וגם מתנהג כמו גוי, כי רוב חייו עמהם. הוא וחבירו מתפרנסים מן הכספים ושאר הטבות שהם מאספים לעצמם מן הממשלה בתימן על חשבון יהודי תימן הנותרים, זה עשרים וחמש שנה לפחות. הרבה פעמים הוא מלשין לשלטונות, שהיהודים מוכרים ערק לגויים וכו'. ולגבי מוסר, בודאי שהפיסול הוא מן התורה.

הרמב"ם כותב בהלכות עדות ופרק י"א הלכה י"ז כך, המוסרין והאפיקורסין (והמומרים) [והמינים והמשומדים], לא הוצרכו חכמים למנות אותן בכלל פסולי העדות. שלא מנו, אלא רשעי ישראל. אבל אלו המורדין הכופרין, פחותין הן מן הגויים. שהגויים, לא מעלין ולא מורדין, ויש לחסידיהן חלק לעולם הבא. ואלו מורדין ולא מעלין, ואין להן חלק לעולם הבא. הרמב"ם אומר, כי המוסר, הוא יותר גרוע מפילו מן הגוי. ולגבי גוי עצמו, ברור שזהו פיסול מן התורה, עכ"פ לדעת הרמב"ם שם ופרק ט' סוף הל"ד, ועי' רדב"ז שם ושאר מפרשים, ושע"ה חלק חשן המשפט הל' עדות סי' רי"ב סעיף ט'.

אם־כן, מבחינת השיקול הזה, יש לנו לפסול גם את העד השני, וממילא הדבר כבר יותר חלק.

אמת כי סברא זו אשר חשבתם, נמצאת בקרית ספר להרב המבי"ט פרק י"ג מהל' עדות. הנה דעתו של הרב המבי"ט בזה, היפך כל אותם הגדולים. וכן ראיתי להרב ערך השלחן ז"ל סי' מ"ב אות ח', שהביא דברי הרב המבי"ט בקרית ספר הנז' וכתב וז"ל, וא"כ בנ"ד אע"ג דקרובים הם שני בשני מצד האם, כיון דאב אחד לשתי אחיות פסולים מדאורייתא לכו"ע, אבל מסתמות דברי הרשב"א והמ"מ משמע דאין חילוק, דלעולם הרמב"ם ס"ל דהו פסולים מדרבנן וכו'. בקיצור, לדעת הרבה פוסקים, הקירבה הזאת היא רק מדרבנן, וא"כ הדבר אינו כ"כ פשוט.

אבל לגבי עצם הדבר, האם פוסקים כהרמב"ם, או כשאר הפוסקים, נראה מהשו"ע בהלכות עדות [חשן המשפט סי' ל"ג סעיף ב'], שאינו פסק כדעת הרמב"ם. אמנם הרמ"א מביא את דעת הרמב"ם, שיש אומרים כי אם הם פסולים מצד האם, זהו רק מדרבנן. והנפק"מ לענייני קידושין, האם היא צריכה גט, או שלא? אולם הש"ך שם, חולק על הרמ"א, וטוען עליו, מה אתה מביא את הרמב"ם? אין כוונת הרמב"ם, כי הם פסולים מדרבנן, אלא גם לדידה הם פסולים מן התורה, רק שהרמב"ם קורא לכך 'מדבריהם', כפי שיטתו ודרכו.

זהו כבר ויכוח גדול, כיצד להסביר זאת. הרמ"א לומד בדעת הרמב"ם כפשוטו, כי מה שנלמד מן הדרשה, הם נחשבים כפסולים רק מדרבנן. ואילו הש"ך לומד, כי גם לפי דעת הרמב"ם, זהו מדאורייתא, רק כיון שהדבר לא כתוב במפורש בתורה, הרמב"ם קורא לכך שזהו מדבריהם. אבל זאת כבר מחלוקת כללית וידועה, בהבנת שיטת הרמב"ם. זהו כפי העניין, לגבי קידושין בכסף, שהרמב"ם כותב בתחילת הלכות אישות, שזהו רק 'מדבריהם'. א"כ, מה הכוונה? האם זהו ממש מדרבנן? ואכמ"ל.

תשובת מרן שליט"א: קל וחומר. אם זהו רק בכתובה, הדבר אינו משמעותי. אכן נכון, הכתובה היא איננה הקידושין. מסתמא שבקידושין עצמם, הוא אכן אמר 'מקודשת לי'. אבל אפילו אם הוא לא אמר את המלה 'לי', הדבר מועיל. אבל הנפק"מ תהיה, למאן דאמר שהכתובה נחשבת כדין שטר קידושין. שאם נרצה, נוכל לצרף זאת (כמו שהארכנו על זה במקומות אחרים). אבל בלאו הכי, בנ"ד היו דברים אחרים.

דרך אגב, אם החתימו עדים קרובים על כתובה, הדבר איננו מזיק. אמנם לגבי הקידושין, אין דבר שבערוה פחות משנים'. אבל אם העדים הקרובים, אלו שקיבלו אותם בתורת עדים קבועים, הם שחתמו על כתובה, הדבר אינו פוסל. כיון שפיסול העדים, הוא רק לגבי הקידושין בעצמם, ולא לגבי הכתובה. דהיינו, אם האדם אומר, שהוא מקבל עליו שקרוביו יהיו העדים, כיון שקיבל עליו זאת, הדבר כשר. אבל רק לגבי הכתובה, ולא לגבי הקידושין בעצמם. אולם בעצם, בדרך כלל מקובל, שעדי הכתובה, הם גם עדי הקידושין, א"כ אין לנו מכך נפק"מ להלכה ולמעשה. אבל אם נודמן דבר כזה, כתוב במפורש בשו"ת התשב"ץ חלק רביעי [בחוט המשולש הטור השלישי סימן א'], כי הדבר אינו פוסל. [אחר זמן ראיתי במשפט הכתובה תניינא כרך ששי פרק נ"ב דף רפ"ב, שהרחיב קצת בנ"ד]. הטעם ברור, כיון שעיקר תועלת ומגמת הכתובה היא רק לענייני ממון וכדומה, ודו"ק.

לא ניכנס ליתר הדברים האחרים, כיון שלגבי המקרה שבפנינו, יש לנו הרבה צדדים להתיר, מכמה וכמה כיוונים. ראשית, כפי שאמרנו, כי העד הראשון הוא פסול מצד קירבה, ולדעת הרבה פוסקים זהו פיסול מדאורייתא. דבר שני, התברר שהעד השני הוא מוסר, ובודאי שהוא פסול לעדות. דבר שלישי, אי אפשר לקחת עדים מהמשתתפים האחרים, כיון שאמרנו שלפי דעת מהרש"ך ומהרי"ץ וסיעתם, עדות האחרים אינה מעלה ואינה מורידה.

שאלה מהקהל: לא ידעו שהוא מוסר?
תשובת מרן שליט"א: שם בתימן ישנם שיקולים אחרים, כבר לא היו בתידינים, לא נשארו תלמידי חכמים כראוי, ויש להם כל מיני חשבונות אחרים. ה' ירחם.

מישהו רצה לטעון, טענה חדשה. לדבריו, בכתובה היה כתוב, 'בשנת כך וכך וכו', הוי לאינתו כדת משה וישראל', בלי המלה 'לי'. הרי בד"כ כותבים, הוי לי לאינתו, כדת משה וישראל. דרך אגב, העולם קורא 'הוי לי לאינתו', אבל הדבר אינו מדויק, כי זה לשון זכר. כמו 'הוי מתלמידיו של אהרן וכו'. אלא צריך לומר 'הוי לי לאינתו', בלשון נקיבה. בכל אופן לטענתו, בכתובה הזאת לא היה כתוב 'לי', אלא 'הוי לאינתו', בלי המלה 'לי'. והתברר, כי בהרבה כתובות הם כתבו כך. כנראה היה להם נוסח אחד שלכתובה, והם העתיקו זאת ממנה, אחד העתיק מהשני, ודילגו על המלה 'לי'. לא רק בכתובה הזאת, אלא בעוד כתובות.

אבל צריכים לדעת, כי המלה 'לי', אינה מעלה ואינה מורידה. אפילו לגבי קידושין, אכן צריך לומר בעת הקידושין, 'הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל'. אבל אם החתן לא אמר את המלה 'לי', הדבר אינו מעכב. והסיבה היא, כי כל הדין שהמלה 'לי' מעכבת, זהו אך ורק אם לא עוסקים בענייני קידושין. אבל אם עוסקים בענייני זה, אזי הדבר אינו מעכב. וק"ו בחתונות שעושים בזמנינו, הרי בשביל מה באו כולם לחתונה? לשם מה לקחו את האולם, ועשו את כל הדברים האחרים? אלא בודאי שהמדובר בענייני חופה וקידושין, וע"כ המלה 'לי' אינה מעכבת. וכמו שביארנו בס"ד בעיני יצחק על שע"ה הל' קידושין ונישואין סי' ר"ו אות י"ב דף ו'.

שאלה מהקהל: אבל היה כתוב כך, רק בכתובה?

לכן הדבר פשוט, כי במקרה הזה שלפנינו, בפרט וק"ו לפי מה ששמעתי כי ישנו חשש שאם ח"ו לא יתירוה להינשא, היא עלולה לצאת לתרבות רעה, ואפילו לשמד רח"ל, אם לא תימצא לה תקנה כדת משה וישראל. א"כ, זהו מקרה קשה מאד, ובודאי שאסור להחמיר. ואם גדולי הפוסקים, גדולי עולם התירו זאת, בודאי שיש להם על מה לסמוך, ואין לחשוש בעניין הזה. כל שכן כי בלאו הכי יש הרבה צדדים להיתר.

בסופו שלדבר נתברר לי שקורבת העד היא לכולי עלמא מדאורייתא. כי אבי העד (ולא אמו) הוא אח אבי החתן. אבי החתן שמו מרי יעיש, ואבי העד הוא אחיו סלימאן. וזה שלא כדברי בית דין תל אביב, אלא כדברי בית דין שבניירארק כדלעיל ד"ה כאשר. ואם כן פשיטא טפי.

שאלה מהקהל: אם היה חסר משהו בכתובה, כגון שהורידו מנוסח הכתובה, או אם טעו בתאריך, האם הכתובה הזאת תופסת? תשובת מרן שליט"א: הדבר תלוי. יש בכך הרבה פרטים. שטר מוקדם, הרי הוא פסול. לכן, אם הקדימו את התאריך, הכתובה פסולה. הדבר תלוי, במה היתה הטעות. אם רואים כי הטעות היתה רק בניסוח, כפי שאמרנו לגבי אם השמיטו את המלה 'לי', אזי הדבר אינו פוסל. אבל אם זהו דבר משמעותי, כגון אם טעו בשמות החתן והכלה, זאת כבר בעיא חמורה. וכן אם טעו לגבי שם המקום. וכדומה.

דרך אגב, כיון שכבר עמדנו על הנושא הזה, ישבנו על מדוכה זו, התחדשו לי כאן בס"ד כמה חידושים. אין בית מדרש בלא חידוש. ארבע חידושים. נלך לפי סדר הדברים, ולא דוקא לפי חשיבותם.

ראשית, אם שמתם לב, קראתי מקודם את תשובת מהרי"ן, אשר כותב כך, בסדר ויבא יעקב שלם, באו אנשים מזקני ישראל וכו', לשאול את פיננו על אודות המנהג אשר נהגו בעירם וכו'.

ויבא יעקב שלם [בראשית ל"ג, י"ח], הרי זהו פסוק בפרשת וישלח. אבל לכאורה, בדרך כלל כאשר מביאים פסוק, לא מביאים אותו בסתם. מביאים פסוק מן הפרשה, אבל הוא צריך להיות מתאים ורומז לעניין המדובר. א"כ מדוע מהרי"ן כותב כאן, 'בסדר ויבא יעקב שלם', באו אנשים מזקני ישראל מעיר כך וכך, ושאלו אותנו וכו'. וכי אלו נקראים, 'ויבא יעקב שלם'? הרי חז"ל אומרים, כי 'ויבא יעקב שלם' היינו, שלם בגופו, שלם בממונו, שלם בתורתו. עיין גמ' שבת דף ל"ג ע"ב, ובפירוש רש"י על התורה ובמדרשים. [גם לפי הפשט, לראב"ע הכוונה בשלום, ולרשב"ם עיר ששמה שלם, אין זה שייך בנ"ד]. אבל אלה, הם עמי ארצות, שבאו לקבל הסכמה על כך. 'שגו ברואה, פקו פליליה'. כיצד הוא כותב עליהם, 'ויבא יעקב שלם'? אני אומר זאת, רק בכדי להבין מַשָּׁל ומְלִיצָה, דְּבָרֵי חֲכָמִים וְחִידוֹתֵם [משלי א', ו]. איך גאון עוזנו מהרי"ן כתב עליהם, 'בסדר ויבא יעקב שלם, באו אנשים מזקני ישראל וכו'? בסדר, אמנם ישנו קשר בין המלה 'יעקב' שבפסוק, למלה 'ישראל', הרי הוא הוא. אבל וכי אותם אלו שבאו, הם היו 'שלמים'!

מהרי"ן זיע"א כותב במקום אחר [ח"ג סימן רנ"ו] לגבי השאלה, על מה שנהגו במקומות לחתום בגט על ידי הסופר, לפי שאין העדים יכולים לחתום. היו מקומות, בהם האנשים לא ידעו לחתום, א"כ הסופר היה חותם את שמו של'עד, במקום העד. לפי שנשאלנו מערי תימן, על מה שנשתרבב ביניהם, לחתום על הגט ע"י הסופר שמות העדים, לפי שאין העדים יכולים לחתום שמותם הם עצמם. והשבנו להם, דמה שנעשה נעשה, ומעתה יזהרו שלא לעשות כן וכו'.

דרך אגב, למי שאינם מבינים, מה הפירוש 'נשאלנו מערי תימן'? וכי איפה היה מהרי"ן? וכי הוא לא היה בארץ תימן? הרי הוא גם כן היה בתימן. א"כ למה הוא כותב, 'נשאלנו מערי תימן'?

שערי יצחק – השיעור השבועי

חכמים, המבינים עניין. [על הפסוק באו אנשים מזקני ישראל ויחזקאל כ, א] דרשו חז"ל שהם היו חנניה מישאל ועזריה. אף כי מצינו שיש אומרים לאידך גיסא, כי אותם זקנים באו עול כיון שגלו, ועיין יפה קול על מדרש אסתר רבה בזה, ואכמ"ל].

עניין נוסף, שני, לגבי מה שהבאנו מקודם, בעניין תשובת מהרי"ץ בסימן ט'. כאן ישנו דבר שהוא קצת תמוה, אולם אני אפשט את הדברים, ולא אכנס לכל העניין, כדי שהדברים יהיו שווים לכל נפש. אמרנו מקודם, כי המקדש בעד אחד, אין קידושו קידושין. והרמ"א מיקל, רק במקום עיגון. ומהרי"ץ מדבר בתשובתו, כאשר קידשו בפני שני עדים, ואחד מהם היה קרוב, שג"כ יוצא לכאורה כי בסופו של דבר זהו כאילו שקידשו רק בעד אחד. וע"ז אומר מהרי"ץ, כי אין חולק בכך.

בא הרש"ה וכותב בהערה כך, המעיין בדברי הרמ"א ימצא שהוא מחמיר, ואגב חורפיה לא דק. יש לו טענה על מהרי"ץ, כיצד מהרי"ץ כותב שאין חולק בכך, הרי הרמ"א חולק על כך, א"כ א"א להגיד שאין בזה חולק. בפשטות, הוא אכן צודק.

מזן השו"ע כותב [סימן מ"ב סעיף ב'] כך, המקדש שלא בעדים, ואפילו בעד אחד, אינם קידושין. ואפילו שניהם מודים בדבר. ואפילו קידשה בפני עד אחד, ואח"כ קידשה בפני עד אחר, זה שלא בפני זה, אינה מקודשת. אומר הרמ"א, ויש מחמירים אם מקדש לפני עד אחד, אם שניהם מודים. דהיינו, אם החתן והכלה אינם מכחישים אותו. כיון שאם הם יכחישו, אזי הדבר אינו תופס, כיון ש'עד אחד בהכחשה, אינו כלום'. אלא המדובר, שהחתן והכלה אומרים כי הדבר אכן נכון, אבל היה רק עד אחד. אומר הרמ"א, אבל אם אחד מכחיש העד, אין לחוש. ובמקום עיגון ודוחק, יש לסמוך אדברי המקילים. ובסוף אומר הרמ"א, וכן אם קידש לפני שנים, והאחד מהם קרוב, הוי כמקדש לפני עד אחד.

אלא צריכים לדעת, כי המלה 'תימן', זהו מלשון דרום. בתימן, קוראים לאזור הדרום, בשם 'תימן'. אנחנו באזורים שלנו, במרכז תימן, אומרים שהם 'תימן', כיון שהם בצד דרום שלנו. 'אהל אל'ימן'. 'ימן' היינו ימין, כלומר צד דרום. אלה שהיו במרכז, וק"ו אלו שבצפון אומרים, כי 'הם תימנים'. כביכול, ביחס אלינו. הם יותר ימניים, נמצאים יותר בצד ימין. לכן מהרי"ץ כתב, 'נשאלנו מערי תימן, דהיינו מאלה שבדרום. מי שאינו מכיר, יחשוב כי אולי מהרי"ץ נמצא בדמשק, או במקום אחר. שהרי גם אתה נמצא בעיר צנעא, למה אתה אומר 'ערי תימן'? אלא הכוונה, שהם 'תימנים' עוד יותר, דהיינו הם יותר ימניים.

בכל אופן, מהרי"ץ כותב כאן פסק חמור מאד. שלחנו איגרת התראה וכו', שלא יחתום הסופר במקום העדים. ובסוף הוא כותב כך, יום ג', סדר שבע הפרות הרקו"ת. דהיינו, מהרי"ץ רצה לעקוץ אותם, שהם ריקים ופוחזים ועמי הארצות.

לכן היה קשה לי, מדוע כאן הוא כתב עליהם, 'בסדר ויבוא יעקב שלם'? היה לי קצת לא נוח מכך.

אבל בסוף חשבתני, כי כנראה שמהרי"ץ קיצר כאן בלשונו. דהיינו, יכול להיות שאדרבה, אותם אלה 'זקני ישראל', הם לא היו עמי ארצות, אלא ההיפך, הם היו תלמידי חכמים. הרי מהרי"ץ אינו אומר בהדיא, כי כך אותם זקנים אמרו, שכך המנהג שנהגו בעירם, ושהם מסכימים לכך. אלא כנראה הם בעצם, באים להתלונן על כך. 'באו אנשים מזקני ישראל וכו', להתלונן שבעיר שלהם עושים כך, ואדרבה לא נראה הדבר כך. כלומר, זה לא שהם באו להגיד, תסכימו למה שאנחנו החלטנו. אלא ההיפך, הם באו לשאול את מהרי"ץ, האם הדבר נכון, או שלא? כיון שלהם היה נראה, כי הדבר אינו נכון. לכן מהרי"ץ כיבד אותם, וכתב עליהם 'בסדר ויבא יעקב שלם', כיון שהוא מצא כי אכן הם תלמידי

טוען הרשי"ה, הרי הרמ"א כותב, כי אם קידשתי לפני שנים, ואחד מהם היה קרוב, זהו כאילו שקידשתי בפני עד אחד. כמו שאמרת לגבי המקדש בעד אחד, שבמקום עיגון אפשר להקל, ה"ה כאשר קידשתי בפני שנים, ואחד מהם קרוב. מדוע בא מהרי"ץ ואומר, שהיא לא צריכה גט, ושאינן בזה חולק, ושזהו מחסרון ידיעה, ושלא יעזור אפילו אם יתן גט, כי הדבר אינו מעלה ואינו מוריד. הרי לכאורה, אכן ישנו מי שחולק על כך?

ישנן שתי דרכים, בכדי ליישב זאת. או שמהרי"ץ מבין, כי ישנו הבדל, בין אם אתה מקדש בפני שנים, ואחד מהם הוא קרוב, לבין אם אתה מקדש בפני עד אחד ממש. דהיינו, לגבי עד אחד, אולי ישנו מקום לומר, כי הדבר תופס, לפי מאן דאמר אחד בגמרא. אבל כאשר ישנם שני עדים, ואחד מהם הוא קרוב או פסול, אזי הוא מבטל גם את העד השני. א"כ אולי על כך, אין מי שחולק.

כך מביא בני הרה"ג שלמה שליט"א, בספרו בארות שלמה, על פסקי מהרי"ץ [אבן העזר דף ס"ט ע', ס"ק קכ"ח]. הוא ניסה להגיד מהלך כזה. ובסוף הוא כותב, כי אולי ישנה גירסא אחרת בדברי הרמ"א, יעו"ש. כי בזה שהרמ"א שינה את לשון רבי ירוחם, מורה שהוא חושש, ורק במקום עיגון היקל. המעיין בפנים, בגוף הספרים, יבין היטב את כוונתו.

אבל נראה לענ"ד, כי מהרי"ץ צודק בהחלט. בכל אופן, אפשר ליישב את דבריו כך. הרי מהרי"ץ כותב, שאינן בזה חולק. קשה לומר, שמהרי"ץ לא ראה את דברי הרמ"א, שהרי הדבר כתוב באותו הסעיף. בנוסף, יורונו רבותינו היינו, בית הדין. וכי אף אחד מהדיינים לא ראה את דברי הרמ"א? באותו סעיף עצמו שעוסקים בו, לא דייקו? היתכן? אלא צריך לומר, כי הם הבינו, שהדבר נחשב כך, כביכול אין אחד החולק, על אף שיש החולקים בכך.

למשל, כותב בספר בנימין זאב, עיינתי בגוף ספרו, זה בסוף תשובתו, אבל כעת אני קורא זאת לפניכם מאוצר הפוסקים [דף כ"א אות ג'], כל הפוסקים שוו בזה, אע"פ שהרא"ם כתב שראוי להחמיר בעד אחד, כל הפוסקים לא הודו לו. ואין לחוש לעד אחד, אפילו שניהם מודים. גם בשו"ת מהר"ם אַלְשֶׁקֶר כותב, הדבר פשוט, לא ראינו ולא שמענו בכל תפוצות הגולה, מי שחושש לקידושי עד אחד. קידושי עד אחד, אין משגיחים בהן כל עיקר, ולא חוששין להם כלל. וכן כותב בשו"ת מהרשד"ם, התפשטה ההלכה, שאין חוששים לקידושי עד אחד. אפילו שהסמ"ג מחמיר, כבר פשט המנהג היפך סברתו, וקבעו המנהג שלא לחוש.

בביאור הגר"א הוא כותב, יש מחמירים, זהו כדעת רב פפא בגמרא, כפי שהבאנו מקודם, וכבר כתב הרשב"א שיחידאה הוא הסמ"ג, וכל הפוסקים חלוקים עליו, ולית דחש לה ע"כ. וע"ע מה שכתבתי בס"ד בעיני יצחק ה"ל נישואין דף צ"ד.

א"כ מובן, מדוע מהרי"ץ כתב, זאינן בזה חולק. דהיינו, זה לא שאין אף אחד מהפוסקים החולק על כך, אכן ישנם החולקים, אבל להלכה למעשה, לא חוששים בכלל לסברא הזאת. הדעה הזאת, כמאן דליתא דמי. אפילו שישנה דעה כזאת, לא חששו אליה, וממילא כביכול שאין על כך שום חולק. הם מביאים כאן באוצר הפוסקים, רשימה של פוסקים רבים, האומרים כדעת מהרי"ץ, שאין מתחשבים בדעת החולקים כלל. אמנם ישנם אחרים, אשר חששו לדעת הרמ"א, אבל בכל אופן ישנם רבים ההולכים במהלך הזה.

שאלה מהקהל: לא היה צריך להגיד להם לחוש?

תשובת מרן שליט"א: אני מסכים איתך, שהלשון קצת דחוק. אבל אפשר קצת ליישב

שערי יצחק – השיעור השבועי

באמצע. לא מיד ברישא דמילתיה, אלא לאחר מכך. דהיינו, בהתחלה מהרי"ץ דיבר באופן כללי, ואח"כ לקראת הסוף הוא פתאום מגלה לנו, כי במקרה הזה המדובר שנכנסו רק שני עדים לחדר. אבל מתחילה, מהרי"ץ מדבר גם במקרה שהאחרים ראו את הקידושין. כאשר הוא כתב, שאם פיסול העדים הוא מן התורה, אזי אינה צריכה גט, אינו בא ואומר שלא היו עדים אחרים, אלא המדובר הוא אפילו כאשר היו עדים אחרים. רק אח"כ מהרי"ץ אומר, טוב, אבל במקרה הזה, הדבר היה כך וכך. אבל בתחילה, כאשר הוא כתב שאינה צריכה גט, הוא לא דיבר דוקא כאשר לא היו עדים אחרים. רק אח"כ הוא כתב זאת. ואמנם בסופו של דבר, הוא לא חזר על כך, אבל זה כיון שהדבר פשוט.

ואם מישוהו אינו מסכים לכך, הדבר הוא ברור כשמש. חייב להיות שהדבר כך. שהרי מהרי"ץ נסמך, על שו"ת מהרש"ך, למהר"ר שלמה כהן. פתחתי את שו"ת מהרש"ך, ושם הדבר כתוב במפורש.

במלים אחרות, אין ספק שמהרי"ץ קיצר בדבריו. וכשמהרי"ץ כותב בסופו של דבר, שצריכים לקדש שנית וכו', כפי שכתב גם למעלה בשם הבית שמואל, שהקידושין אינן קידושין, א"כ מהרי"ץ כבר לא צריך לכתוב זאת במפורש, ולא צריכה גט. כי אם הוא אומר שקידושין אינן קידושין, פירושו שאינה צריכה גט. ברור גם כן דכל כי האיי גוונא לא היה סותם, אלא הוה ליה לפרושי שצריכה גט. במהרש"ך הדבר כתוב במפורש, וז"ל, השאלה, אשה אחת קיבלה קידושין לפני עשרה ישראלים, ובירכו ברכת אירוסין, והיתה כל הימים בחזקת מקודשת. וירבו הימים, נפלה קטטה בין הארוס והארוסה, ויבוקש הדבר וימצא, כי העשרה שהיו באותו מעמד כשנתקדשה, קצתם היו אבות ובנים, וקצתם אחי המקדש, וקצתם אחי המקודשת. באופן שהיה בכללם אחד, שהיה אח לאם

אותו, הדבר אינו כ"כ תמוה. אולי לא כ"כ דייקו בלשון, אבל אין חולק בכך לגבי ההלכה למעשה. להלכה למעשה, אין חולק שכך הוא הדין. למרות שזה נראה קצת דחוק, אבל בכל אופן הקלנו בהרבה את הקושיא. וידועים דברי החתם סופר, שהרבה דחקים הם אמיתיים.

ישנה נקודה נוספת, שלישית, שברצוני לעמוד עליה, בעזרת הי"ת. מובא בבארות שלמה ודף פ"ג כך, ולא פירש רבינו המחבר, הדין כשאין הבעל רוצה לקיימה, אלא לעיל ד"ה ואם כן, שהפסולים לבדם ראו הקידושין. אבל להלן מינה, שהיו עדים אחרים, כתב שצריכים לחזור ולקדש שנית, ולא כתב שמוותרת לשוק בלא גט. ואת"ל דלא שנא, ואפי' הכי מתירה בלא גט, כבר כתב עליו אמו"ר שליט"א שם [שע"ה אבן העזר חלק ב' הלכות עדי הקידושין] הערה קפ"ח דף צ"ט, שלא ראה דעת החולקים.

בני הרה"ג שלמה שליט"א, הוא חכם, וגם עדין. הוא הכניס פה הערה ברמז. 'שיכל את ידיו', כתרגומו אחימינון לידוהי.

הוא אומר כך. הרי לכאורה, כיצד מהרי"ץ פוסק בסוף? האם היא צריכה גט, או שאינה צריכה גט? מהרי"ץ כתב, שאינה צריכה גט, אבל זה לגבי המקרה שאמרנו מקודם, שרק העדים נכנסו לחדר, וכל האנשים האחרים לא ראו את הקידושין. אבל מה הדין, במקרה שהאחרים אכן ראו את הקידושין, על כך מהרי"ץ לא כתב שאינה צריכה גט. כך נראה לו, לפי דיוק המלים. דהיינו, מהרי"ץ לא כתב במסקנא, שהיא אינה צריכה גט. הוא כתב זאת רק בהתחלה, שאינה צריכה גט. ושם הרי המדובר, שהעדים האחרים לא ראו את הקידושין, אלא רק אותם אלה שנכנסו לחדר.

נראה לפענ"ד, כי אמנם נכון שמהרי"ץ לא כתב זאת בסוף דבריו למסקנא. אבל מאידך גיסא, גם את כל העניין הזה, שרק העדים הללו נכנסו לחדר, גם את זאת מהרי"ץ כתב רק

אמה של-מקודשת, אשר לדעת קצת הפוסקים הוא פסול מדרבנן. ובהצטרפו עם אחד מהתשעה הנותרים, נמצאו במעמד אחד כשר מדאורייתא, ואחד פסול מדרבנן. אמנם בשעת הקידושין, היו שנים מהם פסולים מדאורייתא, שנתייחדו מעצמם להיות עידי קדושין. יורנו מורינו נר ישראל, אם האשה הזאת "מותרת להינשא בלא גט", אי לא, ושכרו יהיה כפול מן השמים.

ואחרי שקלא וטריא כמה דפים, הוא כותב בסוף למסקנא כך, מכל הצדדין וצדי צדדין, האשה הזאת מותרת להינשא, ואין לחוש לקידושין הנז' להצריכה גט מחמתן. הדבר כתוב במפורש. א"כ, נכון שמהרי"ץ בסוף קיצר בדבריו, אבל הוא כבר הביא את מהרש"ך, והוא אומר כך במפורש. הרי הוא בודאי מדבר, כאשר ישנם עדים אחרים, ועל כך הוא אומר שאינה צריכה גט.

טענת הבארות שלמה היתה, על מה שכתבנו, כי מהרי"ץ פסק כך 'בהחלט'. כך הלשון בעיני יצחק שם, אמנם מהרי"ץ בשו"ת פעולת צדיק חלק א' סימן ב' העלה "בהחלט", שאינן קידושין, ומותרת לינשא לשוק בלא גט, כשהם פסולי עדות דאורייתא יעוש"ב, אלא שהוא לא ראה דעת החולקים. א"כ טענתו היתה, שזה אינו 'בהחלט', כיון שהדבר תלוי במה המדובר. ובמקרה שראו עדים אחרים את הקידושין, מהרי"ץ אינו אומר כך 'בהחלט'. זאת כוונתו, כמו שרשום אצלי בזמנו שאמר לי, כשעסקנו יחד בעניין זה, כשראה מה שנדפס בספר. ובספרו הוא רמז זאת בהבלעה, בעדינות, ובחכמה, ירבו כמותו בישראל. אבל לפי דברינו כעת, שישבתי שוב על מדוכה זו, הדבר ברור שזהו 'בהחלט'. אני מקווה שהדברים ברורים, בעזרת המאיר לארץ ולדרים.

דרך אגב, מי שיעיין בשושנת המלך, יראה כי הוא השמיט לגמרי את העניין הזה, לגבי אם העדים פסולים מן התורה. אבל מסתבר שהוא

לא השמיט בגלל שהוא חולק על כך, דהיינו שסובר כי לא נשאר למסקנא. אלא כיון שהיה ברור לו, כי זהו אינו הנושא. הוא קיצר כאן, כיון שמובן מאליו שזה לא שייך לענייני קידושין, שזה הנושא שם. ובתורת חכם בודאי מדוייק כפי שאנו אומרים, כי מהרי"ץ לא מצריך אפילו גט. אבל עיקר ההוכחה הברורה היא מדברי מהרש"ך, כיון שמהרי"ץ נסמך עליו, והדבר ברור כשמש בצהרים.

ד, ברצוני לסיים בהערה אחת, והוא הדבר הרביעי, רק בכדי שתראו כמה צריכים להיזהר. התברר, כי אלה שהחליטו כך בתימן, שעדים קרובים הם כשרים, כיון שמינו אותם, הם הגיעו לכך על סמך מה שראו בספר פתח האוהל. זהו ספר ידוע, הוא נמצא בסוף ספר מקור חיים, הלי' שחיטה וטריפות. יש שם גם את הלכות גטין. הספר הזה היה נפוץ מאד בתימן, אצל אלה שעסקו בעניינים הללו. אבל תראו דבר ממש הפלא ופלא, ותראו כיצד 'חכמים היזהרו בדבריהם'. ידידנו הרב פלוני שליט"א, שאל את מי שהנהיג זאת שם, מהיכן לקחתם זאת? ענה לו אותו אחד, כי זהו המקור, בספר פתח האוהל. הסתכלתי שם, וממש השתוממתני. אמרתי לרב פלוני, כיצד הדבר יכול להיות? הוא ענה לי, זה מתוך עס-אֶרְצוֹת. הוא סיפר לי, כי בתקופה האחרונה, היו שם הרבה מכשולים, בהרבה דברים. אפילו בענייני חמץ בערב פסח, אכלו חמץ עד חצות היום, במקום עד ארבע שעות. ועוד כל מיני עניינים, שהיו להם טעיות בעניינים הלכתיים. הדבר נבע מכך, שהיהודים היו כבר מועטים, ואין ביניהם תלמידי חכמים בעלי שיעור קומה, אזי היתה ירידה מבחינה רוחנית. תקשיבו ותראו, כיצד הם הבינו את הסעיף הזה. כעת נוכחתי לדעת, כיצד 'עס-ארץ' מבין הלכה, בצורה שאיננה נכונה. ניסיתי להבין לפי 'הראש שלהם' איך פירשו זאת, והיגעתו למסקנא כדלקמן. ומצד שני, צריכים אנחנו ללמוד מכך, כיצד לנסח דברים, בכדי שגם האנשים הפשוטים לא יטעו. כעין הא דתן באבות, חכמים היזהרו בדבריהם וכו'.

שערי יצחק – השיעור השבועי

בעל פתח האוהל, לא חשב שתהיה בכך טעות. אבל היה עדיף לשנות את הסדר. בשושנת המלך, משם המקור שלו עלפי תשובת מהרי"ץ דלעיל, מי שיקרא שם זאת, לא יטעה בכך. כי ישנו שם המשך, ומההמשך מובן שהדבר אינו כן. אבל בעל פתח האוהל, קיצר בדבריו, והוא הביא רק את ההתחלה. דהיינו, הוא היה צריך להתחיל ולכתוב את השלילי, לגבי ענייני גטין וקידושין. אבל הוא הביא זאת רק אח"כ, וממילא הם סיבכו את העניין, ומכך הגיעה הטעות. ומהרי"ץ כבר כותב, שהי' יכפר בעד השגיאה גדולה שנעשית בעם ישראל.

בכל אופן, לגבי הנושא שלנו, השאלה המכאיבה שלפנינו, בסופו של דבר, הטעות הזאת יצא ממנה דבר טוב, על דרך שנאמר [בראשית נ', כ'] אֱלֹהִים חֶשְׁבָה לְטֹבָה. כיון שעיי"כ אפשר להתירה להינשא, בלא גט. ומעז יצא מתוק.

[כדאי להוסיף מה שנכתב לי ע"י חכם אחד שהיה שם בזה"ל, ידוע היה בתימן, שעדות קרובים אסורה. אלא שמארי פלוני ועוד שני אנשים, הם שהמציאו את הרעיון הזה, בלי רשות שאר המארים שהיו בתימן. הרבה לא קיבלו את העדים הממונים ע"כ].

הלכך בס"ד נתתי בידה השבוע פסק'דין, בו תמצית וראשי פרקים כלליים בלבד. וסיימתי שהיא מותרת להינשא לכל מי שתחפון, בלא גט. ואסור להוציא לעז עליה, או על בניה שיהיו לה בעזרת ה' בעתיד. והמוציא לעז ח"ו, יחוש לעצמו, כי על הוצאת שם רע אין מחילה, וגם נלכד בעוון בזיון כבוד התורה, לומדיה וחכמיה ע"כ.

המקום ברוך הוא ברחמיו ישקיף לטובה עלינו, יראה בעניינינו ויזכנו. אנו כעת בתחילת חודש מרחשון, אנחנו אומרים בתפילת מוסף של ר"ח, זיהי ראש החודש הזה, סוף וקץ לכל

כותב פתח האוהל [סדר הגט סימן א' סעיף י"ט] כך, אם מינו הקהל עדים, ותיקנו שלא ישוה שום עדות זולתם, כשרים להעיד אפילו לקרוביהם. חו"מ סוף סי' ל"ד. והני מילי בעניין הסכמות והקדשות ותקנות, אבל לא בענייני תביעת ממון, וכל שכן בענייני גטין וקידושין. שושנת המלך בשם שו"ת מהרי"ץ ח"א סי' ב' וכו'. הם קראו את הסעיף הזה, והבינו אותו בדיוק ההיפך. והני מלי וכו', אבל לא בענייני ממון וכו', וכל שכן בענייני קידושין, הכוונה שלא. והם הבינו בדיוק ההיפך, כי כל שכן בענייני קידושין שכן. הם קראו כך, והני מילי בעניין הסכמות והקדשות ותקנות, אבל לא בענייני תביעת ממון. זהו, כאן הם עשו נקודה. ועכשיו ההמשך, זכר שכן בענייני קידושין, שאז הדבר מועיל, כמו ברישא.

אבל בהמשך, הדבר עוד יותר מצחיק. כותב פתח האוהל בסוף דבריו, וכתבתי את זה, לפי שראיתי באיזה מקומות מי שרוצה לסמוך על דברי הש"ע הנז"ל, לקבל עליהם גם עדות קרובים בענייני גטין וקידושין. ברור שהוא מתכוון לומר, כי הוא כותב זאת, מצא צורך, כיון שראה שישנם העושים כך. לכן הוא כותב זאת, בכדי שיזהרו שלא תהיה טעות. לולא שפגש זאת במציאות, לא היה כותב כן מרוב פשיטות הדבר. והם הבינו, בדיוק ההיפך. כתבתי את זה וכו', מי שרוצה לסמוך גם בענייני גטין וקידושין. ואם כן, כך גם אנחנו רוצים, ולכן עשינו זאת כך.

הדבר הפלא ופלא, כיצד אפשר להבין בדיוק ההיפך. [הדבר מזכיר לנו את דברי הרמב"ם בעין זה, כי דוקא מהפסוק המורה על אמונת ייחוד השם, שהוא שָׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד [דברים ו', ד'], הגיעו הנצרים למסקנא עקומה הפוכה, דהיינו לאמונת ה"שילוש". כי קראו והבינו שיש כאן ג' שמות, י"י אלהינו י"י. וילכו אחרי ההבל, ויהבלו].

מוצש"ק נח ה'תשע"ה ב'שכ"ז

חטאותינו וצרותינו, מהרי"ץ כותב בעץ חיים ודף קנ"ז ע"ב, הכוונה שכיון שהחודש שעבר היה סוף הצרות, אנו מתפללים שיהיה ר"ח הזה מיד ותכף לטובה ולברכה וכו'. ויש במשמע, שיהיה ג"כ כל החודש כולו כך. הכוונה היא, כי מכאן והלאה, יהיה סוף לכל חטאותינו וצרותינו.

אבל בעצם, נראה כי ישנו כאן רמז, במלים 'סוף וקץ לכל חטאותינו וצרותינו'. דהיינו, הסמיכות באה ללמדנו, כי כל הצרות באות, בגלל החטאים. אם לא היו חטאים, לא היו צרות. המקום ברוך הוא ישמרנו ויזכנו, על מעשי רצונו יסייענו, ויקרב זמן גאולתנו ופדות נפשנו, אבי"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ, או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה. פרטים בטלפון: 050-4140741

הקו בפיקוח
מו"צ

"קול יהודי תימן"

058-70-20-222

תוכן ומידע לק"ק תימן

תורה, תפילה, הלכה, מוסר, שירים
מושגים, יצאו לאור, אירועים,
מאגר טלפונים, ועוד...

בעלות של שיחה סלולארית רגילה ולבעלי המנויים "ללא הגבלה" שיחת חינם
דוא"ל לקבלת עידכונים וליצירת קשר: or@shtaygen.co.il